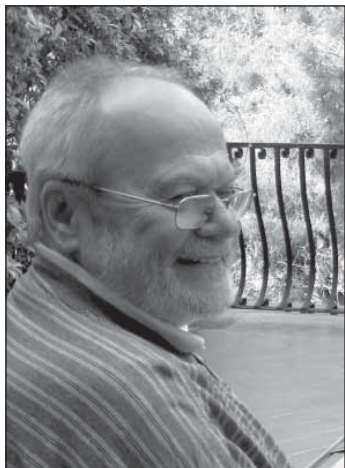

Váncsa István

szöveg-előállító szakiparos (Biharnagybajom, 1949. június 11.)

Senkinek a faluban akkora kakasa nem volt, mint nekünk, az utcabeliek a csodájára jártak, irigyelték, főleg, miután híre ment, hogy ez a kakas a görényt, a nyestet és a menyétet is elzavarja. Csakugyan roppant állat volt, ennek megfelelően önelégült, rátarti és szigorú. Idősebb is volt nálam, én kétéves lehettem, ő legalább három vagy több, ő volt a mester, én a tanítványa. Máshol már megírtam, hogy valahányszor csak felbukkantam a baromfiudvaron, nekem rontott, fellökött, majd a hátamra ugorván kérelhetetlenül megtiport, nyilvánvalóan avval a céllal, hogy elsajátítsam az illedelem, a jó modor és tisztelettudó viselkedés alapjait. Feküdtem a baromfiudvar tyúkszaros földjén, rezignáltan pillantottam a jövőbe, okosodtam. Aztán megjelent

anyám a seprűvel és rendet csinált. Világképem alakulásában ez a kakas döntő szerepet játszott, általa tanultam meg, hogy az élet örömök és megpróbáltatások véletlenszerűen alakuló szekvenciája, nincs sors, nincs végzet, nincs semmifajta rendezőelv, kivéve azt az egyet, hogy minden mulandó, és ennek megfelelően irreleváns. Persze gondolhatnánk arra is, hogy ha az embert minden alkalommal, amikor a baromfiudvarba belép, állhatatosan megtapossák, akkor ez éppenséggel a rendezőelv meglétét igazolja, ám ez félreértés. A kakasoknak, mivel tojást nem tojnak, aránylag korán nyakukat szegik, konkrétan abban a sorrendben, ahogyan a háziasszonynak sikerül őket elkapnia. Hogy melyik marad meg magnak, az nagyobbrészt esetleges. Nálunk történetesen egy olyan példány vált a baromfiudvar koronázatlan királyává, amely mintha csak a pleisztocén megafaunából csöppent volna közibénk, így aztán csakis a vak véletlennek tudható be, hogy később első tanítómként, mesteremként, gurumként vált feledhetetlenné. Még később hatalmas fazék leves lett belőle, és fölöttébb jóízű.

A baromfiudvaron túl egy másik világ kezdődött, a gyönyörök kertje, a falu török cukrászának a birodalma, ahova én mint szomszéd gyerek, eo ipso bejáratos voltam, és annyit kaptam volna Dzsemál bácsi fagyijából, amennyi csak belém fér. Csakhogy nem fogadhattam el. Azért nem, mert a torkom már egy nyalintásnyi fagyitól is begyulladt; ezt onnan tudtam, hogy néha azért tettem egy-egy próbát. Begyulladt. Az a körülmény, hogy semmifajta gondviselésben, isteni szeretetben, őrangyalban és effélében nem hiszek, nagyobbrészt sanyarú gyermekkoromnak köszönhető. Ami persze nem azt jelenti, hogy jó az, ha az embernek sanyarú gyerekkora van, mert attól a szeme felnyílik; szó sincs ilyesmiről. Ami jó, az jó, ami rossz, az rossz, ez is, az is véletlenszerűen szakad a nyakunkba, de ez is, az is elmúlik. Aki a dolgok folyásába többet akar belemagyarázni, önmagát csapja be. Onnan tudom, hogy volt idő, amikor a

jelenségek kaotikus hömpölyében magam is logikát, szabályrendszert, törvényszerűséget véltem megpillantani, aztán rájöttem, hogy ez hülyeség. Azóta úgy érzem, nekem jobb így, valamivel. Másnak esetleg úgy a jobb, ha az összes maszlagot elhiszi.

Nem vagyunk egyformák, nincs olyan bölcsesség, amely valamennyiünknek a hasznára volna, egymásnak az élet lényegi dolgait illetően releváns tudást át nem adhatunk. Amit mégis, az vagy nem releváns, vagy nem tudás, de leginkább se egyik, se másik.

Ugyancsak szomszédunk volt a falu kovácsa, őt is megírtam már, de nem emlékszem, hol és mikor. Ha emlékeznék, kimásolhatnám onnan és beszúrhozhatnám ide, ehelyett sajnós kénytelen vagyok megírni megint. Az élet harc. Veteményeskertünket a kovácsudvartól csak egy drótkerítés választotta el, zsenge korom jelentős hányadát ama kerítés mellett töltöttem, onnan mindent lehetett látni és pláne hallani. A kovácsudvar a falu legizgalmasabb helyszíne, erről a mai gyerekeknek sejtelmük sincs, de a mai felnőtteknek se nagyon. Kovács addig volt, amíg voltak szekerek, amelyeken időnként pótolni kellett az abroncsot, és voltak lovak, amelyek a szekereket húzták, őket viszont patkolni kellett. Ez volt a gyakoribb, és ez volt az érdekesebb is. A kovács a pata méretének megfelelően megformálja a patkót, majd a patkószögekkel hozzáerősíti. A szereposztás az, hogy a ló gazdája tartja a ló lábát, a kovács pedig szegel. Sérült, töredezett patájú lovaknál előfordulhat, hogy a patkószeg nem egészen oda megy, ahova kéne, ilyenkor a ló rúg, az eltalált személy pedig keserű szókra fakad. Az ötvenes években járunk, annak is az első felében, az emberek akkor még nem a telefonjaikat nyomkodták, hanem szóban érintkeztek egymással, volt megfelelő szókészletük, voltak drámai erejű kifejezéseik is. Egy-egy lórúgást követően oly szenvedélyek törtek elő a kovácsudvaron, hogy azokhoz képest a Macbeth egy bábszínházi produkció benyomását kelti; nyiladozó értelmem nap nap után a magyar népnyelv feneketlen mélységeivel, legritkább kincseivel és kirobbanóan kreatív használatával találkozhatott, az ilyesmi pedig nem múlik el nyomtalanul. Akartam én lenni ez is, az is, harangozó, csósz, kisbíró és a jó ég tudja, mi, de a nyelv már kisgyerekként rám tekeredett, mint a hínár, ez az egyetlen eszközöm, máshoz nem értek. Egyébként harangozók, csószok és kisbírók ma már talán nincsenek is. Betűvetők még igen, de nem tudni, minek.

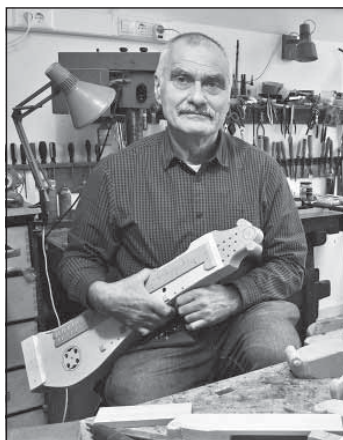
Gáts Tibor

citerakészítő, népi iparművész (Kaposvár, 1949. június 13.)

Apám Ludovika Akadémiaát végzett katonatiszt, születésemkor bérautós fuvarozó, édesanyám óvónő volt. Mindketten amatőr művészek is voltak életük végéig. Rendszeresen rajzoltak, festettek, több kiállításuk is volt. Anyám a Képzőművészeti Főiskolára is járt egy évet, de mivel mintaóvónői diplomája már megvolt, és özvegy nagyanyám nem tudta anyagilag segíteni, kénytelen volt abahagyni.

1950-ben Balatonberénybe költöttünk, anyám óvónőként szolgálati lakást kapott, apám meg körzeti mozigépész lett. Az ötvenes évek elején munka mellett megalakították a Somogyi Tücsök Bábszínházat, az összes díszletét és a bábokat is maguk tervezték és készítették. Gyermekként öcsémrel együtt végignéztük a próbák és előadások nagy részét, figyeltük a bábkészítést, mi magunk is megpróbálkoztunk egy-két báb vagy játék elkészítésével.

Szüleim építkezésbe is belevágtak, új házuk a Balatontól mintegy kétszáz méterre épült, szép kilátással a tóra, egy kis, erdős-bozotos völgy mellett. Ettől kezdve miénk volt a környék, a nádasok, a rét, a bozotos, szabadon jártunk-keltünk, kunyhót, hajót építettünk, íjat, nyilakat, játékokat készítettünk magunknak, fára másztunk, fürödtünk, télen szánkóztunk, korcsolyáztunk, horgásztunk a nád mellett. A természet megfigyelése,

a benne élés kifogyhatatlan csoda volt számomra, ami nagyban befolyásolta későbbi életemet.

Azután visszaköltöttünk Kaposvárra, ami némi törést jelentett számomra, nehéz volt a falusi szabadság után a várost megszokni. Az általános iskola két utolsó osztályát és a gimnáziumot itt végeztem el.

Nagyon jó tanárok tanítottak mindkét iskolában.

A gimnázium után a Gödöllői Agrártudományi Egyetem hallgatója lettem. Az utolsó években egyik évfolyamtársam behozta a citeráját a kollégiumba. Nagyon megtetszett a hangja, és a népdalok is közel álltak hozzám, így elhatároztam, hogy megtanulok rajta játszani. Zenetanulásra Balatonberényben nem volt lehetőség, Kaposváron meg inkább a sport, a vívás érdekelt. A citerajáték nem tűnt túl nehéznek, zenei előképzettség nélkül is megtanulhatónak látszott. Maga a hangszer sem volt bonyolult, így gyerekkori fúró-faragó ismereteim birtokában elhatároztam, hogy készítek magamnak egyet. Egész jól sikerült, de úgy éreztem, tudok és muszáj is még jobbat készíteni.

Ötödéves egyetemista voltam, amikor megnősültem, feleségem, Péter Ágnes szobrászművész akkor kezdte a főiskolát. Budapesti harmadik emeleti lakásuknak a kamrájában készítettem néhány citerát. Közben már Gödöllőn dolgoztam, a Mezőgazdasági Gép-

kísérleti Intézetnél, a szántóföldi gépésítési főosztály ökonómiai csoportjában, tudományos segédmunkatársként. Egyik barátunk javasolta, hogy adjam be a citeráimat a Népművészet Ifjú Mestere pályázatra. Sikerült elnyerni a címet, és egyúttal tagja lettem a Fiatalok Népművészeti Stúdiójának.

Előadásokat hallgattunk, tapasztalatokat cseréltünk, egymástól tanultunk, közösséget építettünk, a to-kaji táborokban megtapasztalhattuk az együtt gondolkodás és a közös munka örömét. Gyermekkoromban megismerkedtem a falusi élettel, itt viszont a népművészet egyes területeit, a népi kézművességet és annak szellemiségét, a hagyományok megőrzésének, a mai életben betöltött szerepének fontosságát ismertem meg. A citerakészítésben mesterem nem volt, szakirodalom sem volt, csak magamra hagyatkozhattam. Szerencsére ösztönösen jó irányba indultam el. A citera igen változatos hangszer, így sok szabadságot hagy a készítőnek. Nem másoltam, hanem a képeken, fotókon, múzeumi vitrinekben látható citerákat megfigyelve azok azonosságait, megoldásait összevetve saját formákat alakítottam ki. Ezek hagyományos magyar népi citerák, ugyanakkor „Gáts-hangszerek” is, megfelelően a tradicionális citerajáték technikai igényeinek és hangzásvilágának.

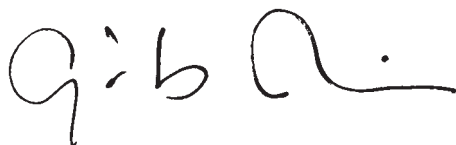
Népművészeti kiállításokra, pályázatokra beadva sorra kaptam a különféle díjakat. Mivel mérnöki fizetésem igen kevés volt, megpróbáltam hangszereimet értékesíteni. A Konsumex Külkereskedelmi Vállalat vitte első citeráimat külföldre. A szegedi hangszergyári citerák gyártásának meg-

szüntetésekor a Triál Sport- Játék- és Hangszerkereskedelmi Vállalat kérésre meg, évi száz citerát kértek. Mivel elegendő volt a többnyire hamis vagy bizonytalan alapadatokból végzett gazdaságossági számításokból, nem sokat gondolkoztam, a hasznosabbnak ítélt tevékenységet választottam, ahol rögtön látom a munkám értelmét és eredményességét. Otthagytam az intézetet és citerakészítő lettem.

Nem egy jól jövedelmező foglalkozás, viszont jó érzéssel tölt el, hogy hangszereimmel örömet okozok gyermekeknek, felnőtteknek egyaránt, így munkám nem hiábavaló. Vallom, hogy a zene és a művészetek jobba teszik az embereket. A Triál vállalat megszűnése után már saját magam értékesítettem hangszereimet, elsősorban a magyar citerásoknak, iskoláknak, népdalköröknek, de nagyon sok külföldi fesztiválon is részt vettem. Ma is folyamatosan, aktívan dolgozok, hetvenévesen is remélem, hogy ez még eltart egy kis ideig.

Fontosabb elismeréseim:

A Népművészet Ifjú Mestere címet 1976-ban, a Népi Iparművész címet 1979-ben, a Népművészet Mestere kitüntető címet pedig 1993-ban kaptam. A Mesterségek Ünnepe, Budapesten 1997-ben az Év Mesterének választottak. A népi kultúra és hagyományok, valamint a népzenei értékek megőrzése érdekében végzett munkámért 2014-ben Magyarország köztársasági elnöke a Magyar Arany Érdemkereszt kitüntetést adományozta.

Szalay Sándor

asztrofizikus, zenész (Debrecen, 1949. június 17.)

Ahogy közeledik a 70, alig van olyan nap, hogy valamiért ne gondolnék vissza a hetvenes évek Magyarországra. A *Megáll az idő* generációja voltunk, ekkor szabadult fel az éveken át elfojtott intellektuális energia, kreativitás, tele voltunk reménnyel. Az „ami nem tilos, az szabad” jegyében egymás után alakultak a rockzenekarok, virágzott az avantgárd zene, tudományokban is nyitottabb lett az ország. Gimnázium alatt nekünk is volt osztályzenekarunk, az iskolában próbáltunk, a Yardbirds és a Shadows zenéjén teszteltük a környezet tűrőképességét.

Debrecenben nőttem fel, szüleink mindketten fizikusok voltak, és ez meghatározó része lett életünknek. Öcsémrel, Andrással gyermek-

korunkban állandóan barkácsoltunk, hol repülőmodelleket, hol gitárokat, wah pedált, a végén már szintetizátorokat terveztünk és építettünk. Az egyetemet a KLTE-n kezdtem, de a második év után az ELTE-re váltottam, hogy Marx Györgytől tanulhassak elméleti fizikát. Ő nemcsak az ország egyik legnagyobbvonalúbb fizikusa volt, hanem a budapesti intellektuális élet egyik központi személyisége is. A tanszéken rendszeres vendég volt Borsos Miklós, Juhász Ferenc, Bíró Yvette. Így találkoztam Bódy Gáborral is, akivel az első pillanattól kezdve egy hullámhosszon voltunk. Rövidesen elkezdtünk komputeranimációkat készíteni az ELTE miniszámítógépén, így készült két rövidfilm, a *Pszichokozmoszok* és a *Mozgástanulmány*. Rajta keresztül találkoztam Vidovszky Lacival, akivel éveket dolgoztunk együtt, részben Bódy Gábor filmjein, részben az Új Zenei Stúdió projektjein, például Jeney Zoli egyik lemezén is rajta vagyok.

Rendkívül intenzív évek voltak ezek, napközben az egyetemen asztrofizikán dolgoztam, éjszaka különböző stúdiókban, sokszor Presser Gabi és Zorán lemezein, néha a filmgyárban Babos Gyuszival. Ekkor alakult meg zenekarunk, a Panta Rhei is. Hétvégéken Debrecenben próbáltunk, és további szintetizátorokat építettünk a „ha nincs pénzed, építsd meg magad” jegyében. Bennem már akkor is szorosán összefonódott a fizika és a zene.

A sok zene mellett azért elkészült doktori disszertációm is, amelyben az elemi részecskék fizikáját kapcsoltam az univerzum szerkezetéhez. A Panta Rhei is kezdett jobban beindulni, és a sok egyetemi klub mellett egyre többet tudtunk saját zenénkől is felvenni. Sokszor a rádió stúdiójából a felvételek végén az Alföldi étteremben kötöttünk ki, feleségem, Szlávecz Kati, aki akkor biológushallgató volt, néha az ELTE-kórus-próba után csatlakozott barátaival, időnként Bódy Gábor is felbukkant. Bajusz, a pincér magától hozta pogácsát, a söröket, napi viccekkel fűszerezve. Ebben a környezetben jött létre a Panta Rhei és az ELTE kórusának közös projektje – Victor Matyi barátunk segítségével elkészült Grieg Peer Gynt-szvitjének rockfeldolgozása. A hetvenes évek vége felé több

mint egy évet dolgoztam Bódy Gábor *Nárcisz és Psziché* filmjén, amelyben Vidovszky Laci segítőkjeként a szintetizátorokat programoztam.

1980 nagy fordulatokat hozott életünkben. Kátival összeházasodtunk, és hamarosan másfél évre Amerikába költöztünk. Fantasztikus érzés volt így kezdeni közös életünket. Berkeley és Chicago volt ekkor a modern kozmológia két nagy központja, ennek a közepébe cseppentünk. Mindennap hajnalig bent voltunk az egyetemen, én a számítógépeket hajtottam, Kati pedig a csigák viselkedését tanulmányozta (ezek is csak éjszaka aktívak, mint a csillagászok, úgyhogy ez jól működött). Ebben az intenzív életben persze benne volt az a bizonytalanság, hogy nem tudtuk, lesz-e valaha ehhez hasonló lehetőségünk, így minden percet megpróbáltunk kihasználni.

Szerencsénk volt – a következő évtized alatt az idő felét Magyarországon, felét az Egyesült Államokban töltöttük (akkoriban ezt már eltúrték). Fizikában is váltottam, egyre inkább az foglalkoztatott, hogyan jött létre az univerzum szerkezete, a kozmikus háló (Cosmic Web), amelynek alapvető építőkövei a galaxisok. Mint később kiderült, Berkeleyben kezdett munkánk az ekkor keletkező új, fizikai kozmológia alapjait rakták le.

A magyarországi évek alatt folytatódott a zene is – 1981-ban András öcsém Presser Gabival és Kiss Pista hangmérnök barátunkkal elkészítette az *Electromanticot*, ami azóta is az elektronikus rock egyik legszebb zenéje. Ehhez András egy mikrokomputeres rendszert épített, a MUZIX81-et, amely nemzetközileg is feltűnést keltett. Megpróbáltuk Magyarországon gyártani, de mire az engedélyek beszerzése után külföldön is piacra került, már az első hullámot lekéstük. Ekkor az Omegával dolgoztunk sokat, részben lemezeken, részben koncerteken is. Matolcsy Kálmánnal (Panta Rhei keyboards) és Andrással hárman vettük fel a teljesen elektronikus *P. R. Computer* lemezt, amely a MUZIX81 technológiájára épült.

1987-ben, Budapesten született meg Tamás fiunk. Röviddel ezután a Johns Hopkins Egyetem meghívására a következő néhány évet Budapest és Baltimore között váltogattuk, 1992-ben pedig végleg Amerikába költöztünk. Ekkor a Johns Hopkins része lett egy forradalmian új csillagászati kísérletnek, ez volt a Sloan Digital Sky Survey. A projektben egy speciális digitális távcső

A38, 2018. április

épült meg, amely a következő évtizedek alatt az univerzum eddigi legnagyobb térképét hozta létre. Én vállaltam, hogy ebből egy mindenki számára használható adatbázist építék. Ekkor ismerkedtem meg a Microsoftnál Jim Grayjellel, és ez a találkozás alapvetően megváltoztatta az életemet. Jim az adatbázisok leghíresebb szakértője volt, Turing-díjas (ez a számítástudomány Nobel-díja). Jim segítségével egy minden addiginál nagyobb és elegánsabb rendszert építettünk. Ez lett a SkyServer, amit eddig több mint hétmillió ember használt. A tudományban ez volt az első igazi Big Data alkalmazás.

A következő tíz év alatt a Jim Grayjellel közös munkák dominálták kutatásaimat, a számítástudomány és később az adattudomány irányába mozdultam. Rendkívül érdekelt, hogyan tudunk új módszerekkel az állandóan növekvő tudományos adattömegekben új jelenségeket találni. Egyre inkább nyilvánvaló, hogy a szemünk láttára jött létre a tudomány egy új, negyedik paradigmája, ahol az empirikus, elméleti és számítógépes módszerek után innovatív adatfeldolgozás révén jönnek létre az új felfedezések („The Fourth Paradigm”).

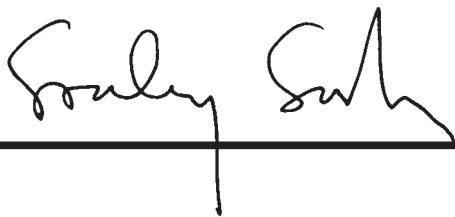
Ez nemcsak a csillagászatban van így. Feleségem (ő is a Johns Hopkins professzora) ökológus, a talaj szénkörforgalmával foglalkozik. Egy izgalmas közös projektet kezdtünk: saját építésű kis wireless-szenzorok mérik a talaj nedvességét és szén-dioxid-kibocsátását. Jól jött a szintetizátor építéskor tanult elektronika – a rendszer az elmúlt tíz év alatt több százmillió mérést küldött az adatbázisba, nagyságrendekkel többet, mint amit kézzel tudtunk volna gyűjteni.

Mindeközben egyre kevesebb időm jut a zenére. Egyszer-egyszer Paul Reed Smith barátommal, a híres PRS-gitárok tervezőjével játszunk. Nem számítottam rá, hogy a régi zenésztársaimmal valaha is fellépünk. Mégis, két éve a Panta Rhei elérhető tagjaival, fiatal zenészekkel kiegészítve, összeálltunk egynéhány koncertre. Egészen fantasztikus élmény volt, talán a közönség számára is, hogy néhány órára újra a hetvenes években találtuk magunkat, előbukkantak a régi emlékek.

Számomra soha nem vált el a fizika a zenétől, mindkettő ugyanannak a kreatív folyamatnak a része. Egy asztrofizikai cikk megírása ugyanaz az esztétikai élmény, mint egy új zenedarab felvétele. Mindkettő a kommunikáció egy magas formáját igényli, amelyben a munkatársakkal, zenésztársakkal szavak nélkül is egy közös cél hajt bennünket.

Életem során sokszor váltottam irányt, elkezdtem valami egészen új dologgal foglalkozni a fizikán és a zenén belül is. Mégis most úgy érzem, talán ennek a kiadványnak is köszönhetően, hogy egy pillanatra sikerült újra összetalálkoynom régi önmagammal, pedig Hérakleitosz szerint *egyetlen ember sem léphet kétszer ugyanabba a folyóba, mert az már nem ugyanaz a folyó, és ő már nem ugyanaz az ember* – Panta Rhei.

Titulusok: Szalay Sándor Bloomberg Distinguished Professor a Johns Hopkins Egyetemen (USA), az Adattudományi Intézet vezetője. Az MTA levelező tagja (1990), Széchenyi-díjas (1991), American Academy of Arts and Sciences, Fellow (2003), az ELTE díszdoktora (2008), Humboldt-díj (2004), Microsoft Jim Gray-díj (2007), IEEE Fernbach-díj (2016).

Barbinek Péter

színművész (Budapest, 1949. június 21.)

(Universitas 1965.) „Akkor halljunk egy verset!” – hangzott a nézőtér sötétjéből, miközben szorongva álltam tizenhat évesen az Egyetemi Színpad deszkáin, felvéltre aspirálva.

*

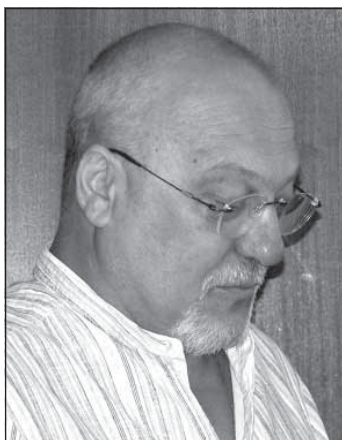
Mire idáig jutottam az emlékezésben, rájöttem, hogy nem fogom tudni „dióhéjban” (hatvan sorban) összefogni pályám ötvennégy évét, így úgy döntöttem, hogy lexikális adatok helyett kiemelek néhány pillanatot, amiért megérte színésznek állni.

*

(Csokonai 1978.) Debrecenben Csokonait játszottam Páskándi darabjában. „...én azt mondom, barátim, az is bolond, aki poétává lesz Magyarországon!” – a tépelődő vallomást egészen a rivalda szélén mondtam. A néma csöndben egy idős női hang szólt halkán, inkább csak önmagának: „Szerencsétlen ember!” A nézőtéren csak óvatos szipogások hallatszottak, én meg álltam ott elől.

*

(Hortobágy 1988.) A Hídi vásáron voltam kézműves barátaimmal. Bőrösök, fazekasok, kések. Kinn aludtunk a tanyán. Hatalmas pusztai este volt milliárd csillaggal. Bársony szellő, a szabadság illata. „Nem Pesten történt...” – kezdtem. A parázs izzott, az üvegek körbejártak, a társaság (hús-huszonöt ember) hallgatott.

Én meg mondtam. Hajnalig. Reggel karcagi késes barátom csak nézett. „Adj egy forintot!” Aadtam. „Csak hogy el ne vágja a barátságot” – és a kezembe nyomott egy gyönyörű (egy-pengés!) szalonnázóbicskát. „Az éjszakaiért – azt mondta. – Most értettem meg, mi a költészet, meg mi a színészet.” Nem

szólt többet, én meg azóta azzal szalonnázok.

*

(Bázel 1998.) Magyar muzsikuskaróknál vacsoráztam Bázelen. Az asztalnál ott ült Holéczy Ákos barátom, amerikai felesége, kislánya és kislánya. Tíz- meg tizenkét évesek. Ákos bort töltött, és a barátságos kristálypohárban gyöngyözve forgott a finom Rajna menti ital. „Felfelé száll borban a gyöngy, jól teszi” – idéztem Vörösmartyt. Ákosnak felcsillant a szeme: „Mondd végig!” Végigmondtam. Aztán jött a *Vén cigány*, a *Szép Ilonka*, Arany-balladák, Petőfi, Radnóti, Tóth Árpád, Ady, József Attila, Illyés... A gyerekek csak ültek, kipirult arccal, némán. Hajnali öt óra lett, iskolába menésről szó sem lehetett. Ákos beírta az ellenőrzőbe másnap: „A gyerekeknek egy magyar színész magyar verseket mondott egész éjjel, ezért nem voltak iskolában.” Mindketten kaptak egy soron kívüli ötöst irodalomból.

*

Heltai Jenő: *A néma levente* – Csaba, Kővári Judittal
(Békés Megyei Jókai Színház, 1984,
rendező: Barbinek Péter)

(Budapest 2008.) „Mester! Engedje meg, hogy bemutassam a magyar hangját!” – mondta egy napfényes délelőttön a produkció asszisztense az Andrassy út egy teraszán kávézó Donald Sutherlandnek. Ő intett, ülünk le. Csend. „Szóval, te vagy a magyar hangom.” „Igen...” Csend. „Mondj valamit magyarul!” Én elmondtam egy Ady-nyolcsorost, igyekezvén úgy tempózni, intonálni, ahogy akkor szoktam, mikor őt szinkronizálom. Csend. Okos, kék szeme ellágyult. „Well! – mondta. – Mondhatjuk, hogy te vagy az én magyar hangom, én meg a te angol arcod.”

*

(70.) „Mondtam neked apukám, hogy a férfiszíniész negyvenéves korára érik be!” – énekelte racsolva az *Altona foglyai* nagy sikerű pesti vendégszereplése utáni banketten a Hevesi Sándor téri színház emeleti ruhatárának szürke márványlapjára kucorodva a rettegett színikritikus, Molnár Gál Péter. Franz von Gerlachot adtam, a húsz évvel a háború után a padláson bújtatott náci tisztet. „Hány éves is vagy?” „Harmincöt” – feleltem. „Apukám! Hamarabb lettél negyven!” – mondta *mgp* szemrebbenés nélkül.

*

Manapság, ha megkérdik, hány éves vagyok, ezt mondom (Esterházy előtt is tisztelegve): „Harminc évig negyven voltam, aztán egyszerre hatvanöt lettem.”

De tíz éve hatvan vagyok!

P. Papp Zoltán

költő, szerkesztő (Budapest, 1949. június 21.)

„Ajándék az egész élet” – írja Márai Sándor. De kitől és miért? – kérdezhetnénk. A válasz megtalálása akár egy életre szóló költői program lehet. Gondolataim motorja, üzemanyaga, vezetője a vers. Ha izgat egy téma, egy látvány, egy érzés, egy titok, a vers már mocorog bennem. „Aki ír, mindennap beszélni tanul, az érett költő végül elszóttanul” – írom a *Hamulékony portünet* című kötetemben.

Magamról a legtöbbet verseim tudnak, olykor engem is meglepnek őszinte nyíltságukkal. (Lásd még: web: ppapp.fw.hu, ill. Wikipedia, Cédrus Művészeti Alapítvány: *Önlexikon*.)

A POÉZISRŐL

*S lőn költészet
és ez így jó*

elérni a felsőbbrendű Szépet
vallja E. A. Poe

*mi ez a káprázat
igazán senki sem felel*

*eszelő száguldás a fény felé
az érzetek áldozati-máglya-lángja
rövidebb út a vesztőhelyhez
kezdetben kis örvény
ringlispíl szédület
majd a szellem feketelyuka
élet-halál praktika
szoktató a túrhetetlenhez
mese az örök kiseddeléhez
kegyelmi állapotban
boldog tévetegség?*

SZÜLŐHÁZ

*vedlik csillámpikkelyes bőröd
szégyenlős vályog húsod
vértelen vacog
cserebogarak labirintját
lassan megmutatod
betört ablakot nyitsz a szélnek
horpadt tetődön a cserepek
helyet cserélnek
görbe kéményed hűvös íjával
ijesztgeted a telet
gyomos udvarra hull
büszke tanúságod
gyermekkorom elpereg
kerekes kút lánccsakállú vödre
gyümölcsfát dúdol a víz alatt
téglakupac rozsdarúd kerítést
mímelve itt maradt
védtelen szülőház koptathat
az idő kvarcpora
megmaradsz épen
kifosztott álmod otthona*

Máig – kisebb-nagyobb megszakításokkal – az említett vályogfalas családi házban élek, a csepeli Királyerdőben. Reál és humán iskoláim elvégzése után húsz évig tanítottam középiskolákban, főiskolákon, egyetemen. 1976 óta publikálok, főképp verseket, de esszéket és glosszákat is.

ÓRAVÁZLATOK

A virágot osztó tanárt
kicsöngették az osztályból,
érvei a katedra alá
gurultak,
a tétel lapulva
a könyvben maradt,
de a következő órán
orchideák nőttek,
mind felfalták
a virágföldet,
s a tanár
gomblyukakba,
lányhajakba költözött.

CSODÁLKOZÓK

amint az ember tanul
a tömör anyag úgy lazul
átlátszó medre nincs tóvá
ahogy a hang foszlik a légben
a bűn tűnik az űrben
úgy ritkul a tér
ahogy a gondolat
elárvul a létben
a végtelen ívek
metszetében
kicsorbul arcunk éle
csak a csodálkozó szemek
élnek örök élelet
máglyákban élve

A sport most is jelen van az életemben. Ifjúsági válogatott kenusból többszörös magyar bajnok szörfös lettem, ha megrebbenek a falevelek, ha időm engedi, indulok szörfözni. Ki ne szeretne repülni, mint a madarak! A 2015-ös évet a siklóernyőzéssel töltöttem. Télen a síelés ragad magával, de mindemellett három éve versenyszerűen asztaliteniszezek.

MINTHA NYÁRFA ÁLLNÉK

Féltettél Anyám a grundfocik
porillatú csonttörésétől, de fürge
biciklit gurítottál alám,
bukdácsló messzi utcákat,
idegen tájakat rajzoltál
agyam emlékHzugaiba.
Büntetlenül térdepelhettem hét évig
a dugó-dara párnán, karcsú kenumban.
Szorgalmas hullám útjaim
a fürdőző Föld derekát övezték,
így ötvöződött kíváncsi kedvem
fogcsikorgássá, sohamegadássá.
Az edzések, mint tűz-víz ölelések,
líhegő vasnyögések,
a versenyek, acélkard csengések,
szilaj harc, próba-halál, játék.
Azóta lapátom, hajóm elhagytam,
gyors folyamban, mintha nyárfa állnék,
fogyó homokba markoló gyökerek,
cifra virtus, konok szándék.

SZÖRFÖZŐK

óriás félszárnyú
lepkékre szegezett
boldog krisztusok
súlytalan suhogással
siklanak röppennek
a fodrot formázó
rohanó hullámok
és a halványkék
lüktető levegőfürtök között
szétfröccsen a vízen a Nap
nem tudni már
honnan ragyog
kergetőznek az elemek
csak az idő halott
mennyei játék
tomboló öröm
nem élt így még
semmi senki
fortyog a tó
kacagnak az istenek
itt akarnak
mindig ünnepelni

2002-ben megalapítottam a *Dunatükör* című irodalmi, művészeti és kulturális folyóiratot, azóta is „díjtalan”, magam szerkesztem. Édesanyám azt szerette volna, hogy pap legyek, magánhittanórákra is járatott, de idővel belátta, érdeklődésem más irányú. Ha nem is lelkipásztor, de a lélek útját kíváncsian kutató vándor lettem. Írásaim célja: fogózkodat találni, minél több útitársra lelni.

Aki élni akar és nincs humora, nagy bajban van. Manapság a politika szüli a leghumorosabb és egyben fájdalmas eseményeket.

POLITIKUS

Ügyes ádáz
Arcán lázmáz
Gazdag tárház
Tudod átráz

(H)EPIGRAMMA

Az életbe könnyű belehalni,
a halálba nehéz beleélni
magam.

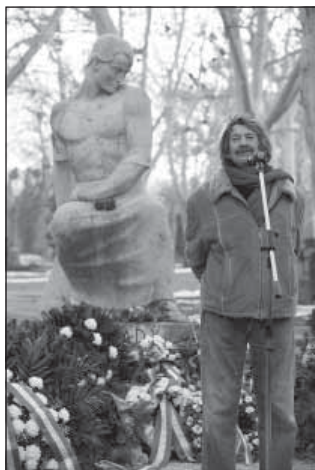
Igaz, a halálba egyszer beleélek,
halálom szüli az öröklétet,
ha van.

Végül a *Főszerep* című versem utolsó sorait idézem: „hisz van nekem írt / szerep egy drámai / már hallom a végszót / szeretném játszani”.

P. Papp Zoltán

Galkó Balázs

színművész (Budapest, 1949. június 29.)

Fotó: Kerekes Zoltán

Most tán állnánk meg,
Nem cél, nem pálya:
Ez a világ leghülyébb
Komédiája,
Mert öregsünk, öregsünk, öregsünk.

Voltak már jók is
Erényben, bűnben,
Kedves, jó kis asszonyok
Az életünkben,
De öregsünk, öregsünk, öregsünk.

Galkó Balázs